

TARBIYA FANINING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Bulbulguyoyeva Shahnoza Yusufbek qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

E-mail: shahnozabulbulguyoyeva@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15814121>

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarbiya fanining ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Tarbiya — shaxsning ma'naviy-axloqiy, estetik, jismoniy va intellektual jihatdan yetuk bo'lib shakllanishida muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Maqolada tarbiya mazmuni, metodlari, shakllari hamda uning ijtimoiy hayotdagi roli chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, o'qituvchi va tarbiyachining tarbiya jarayonidagi faoliyati, ota-onalar bilan hamkorlikning ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Tarbiya, ta'lim jarayoni, ma'naviyat, axloq, tarbiyaviy metodlar, o'quvchi shaxsini shakllantirish, pedagogik jarayon, o'qituvchi roli, ota-ona hamkorligi, zamonaviy tarbiya yondashuvlari.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF EDUCATION IN THE TEACHING PROCESS

Abstract: This article discusses the role and importance of education in the teaching process. Education manifests as a crucial factor in the formation of a person's spiritual-moral, aesthetic, physical, and intellectual maturity. The article provides a thorough analysis of the content, methods, forms of education, and its role in social life. It also discusses the activities of teachers and educators in the education process and the significance of collaboration with parents.

Keywords: Education, teaching process, spirituality, morality, educational methods, shaping the student's personality, pedagogical process, teacher's role, parent collaboration, modern educational approaches.

МЕСТО И ЗНАЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация: В данной статье освещается роль и значение дисциплины воспитания в образовательном процессе. Воспитание является важным фактором духовного, нравственного, эстетического, физического и интеллектуального развития человека. В статье глубоко анализируются содержание, методы, формы воспитания и его роль в общественной жизни. Также рассматривается деятельность учителей и воспитателей в образовательном процессе, важность сотрудничества с родителями.

Ключевые слова: Образование, образовательный процесс, духовность, этика, методы обучения, формирование личности ученика, педагогический процесс, роль учителя, детско-родительское сотрудничество, современные образовательные подходы.

KIRISH

Jahon mamlakatlarida oliy ta'limni tashkil etish va mazmunan yangilash, fan hamda ishlab chiqarish bilan integrasiyalashuvini ta'minlash, ta'lim imkoniyatlarini orttirish sohasida keng qamrovli ilmiy izlanishlar amalga oshirilmoqda. Ayni vaqtda zamonaviy ta'lim tendensiyalariga muvofiq o'qituvchilarining jahon standartlari darajasida o'z mutaxassisligi bo'yicha ishlashga qodir, ijtimoiy faol, mehnat bozorida raqobatbardosh kadr sifatida kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashtirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Respublikamizda yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar, xalq ta'limi tizimida bo'layotgan o'zgarishlar va qabul qilinayotgann me'yoriy-huquqiy

hujjatlarda ko'rsatib o'tilgandek har bir o'qituvchi oldiga ta'limga yangicha yondashuvni olib kirish, metodik, ilmiy, innovatsion va zamonaviy talablarga javob berish, shu bilan bir qatorda boshlang'ich ta'lim uchun xos bo'g'inlarni ajratish, uni rivojlantirish va takomillashtirish imkonini beradi.

Tarbiya fanining yoshlar tanqidiy fikrlashga ta'siri, o'quvchilarning nazariy va amaliy muhokama qilish, fikr bildirish, munozara va izohlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu esa ularning tafakkur qilish va fikr ifodalash qobiliyatlarini yaxshilaydi va ularni yana o'zgaruvchan fikrlash va yaratishda qo'shadi. Tarbiya fanining yoshlar dunyoqarashiga tasiri juda katta bo'ladi, chunki yoshlar o'quvchilarni o'z insoniyatiga, jamiyatga, va dunyoqarashiga qanday nazar bilan qarashlari, qanday qarorlar qabul qilishlari va qanday xarakter va qonuniyatni shakllantirishlari aniqlanadi. Tarbiya o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirishga yordam beradi. Bu jihatdan, ularning qaror qabul qilish, muhokama qilish, mas'uliyat qabul qilish va ijtimoiy tashkilotlarga qat'iy, adolatli va hamkorona bo'lgan munosabatlarni qurishlari o'rgatiladi. Bu esa, ularning jamiyatga moslashish va uning rivojlanishi uchun zarur bo'lgan qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Tarbiya, yoshlarni ma'naviy qadriyatlar bilan ta'minlash orqali, ularni uning manfaatlari, yovuzliklari va qonuniyatiga nisbatan xavfsizroq, yaxshi fuqarolik yuzasidan shakllantirishga yordam beradi. Bu esa, yoshlar o'z-o'zlarini va boshqalarini qadrlashni, hurmat qilishni va muhim masalalarda o'z hisob-kitoblarini o'rgatadi. Shuningdek, tarbiya yoshlarga intellektual qobiliyatlarini va tafakkur qilishga, o'z fikrlarini ifodalashga va ularning dunyoqarashini kengaytirishga yordam beradi. Bu esa, ularning ma'naviyatini va o'zgarishni qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Barcha bu ko'rsatilgan sabablarga qaraganda, tarbiya fanining yoshlar dunyoqarashiga katta va doimiy tasiri bor, chunki bu fanda o'quvchilar o'z-o'zlarini, jamiyatni va dunyoqarashini tushunish, qadrini tushunish va o'zgarishlarni qabul qilishni o'rganishlari rag'batlantiriladi.

"Pedagogika" fanining asoslaridan biri tarbiya masalasidir. Tarbiya shaxsda muayyan jismoniy, aqliy, ruhiy, axloqiy va ma'naviy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan pedagogik jarayondir. Insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo'lgan xususiyatlarga ega bo'lishini ta'minlash yo'lida qo'llaniladigan chora-tadbirlar majmuasi tarbiyani tashkil qiladi. Tarbiya insonning insonligini ta'minlaydigan eng qadimiy va abadiy qadriyatdir. Tarbiyasiz alohida odam ham, kishilik jamiyati ham mavjud bo'la olmaydi. Chunki odam va jamiyatning mavjudligini ta'minlaydigan qadriyatlar tarbiya tufayligina bir avloddan boshqa avlodga o'tadi. Pedagogik adabiyotlarda "Tarbiya" atamasi keng va tor ma'nolarda qo'llaniladi. Keng ma'noda tarbiya inson shaxsini shakllantirishga, uning jamiyat ishlab chiqarishi va ijtimoiy, madaniy, ma'rifiy hayotida faol ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan barcha ta'sirlar, tadbirlar, harakatlar va intilishlar yig'indisini anglatadi. Bunday tushunishda tarbiya faqat oila, maktab, bolalar va yoshlar tashkilotlarida olib boriladigan tarbiyaviy ishlarni emas, balki butun ijtimoiy tuzum, uning yetakchi g'oyalari va san'atning barcha turlarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, keng ma'nodagi tarbiya tushunchasi ichiga ta'lim va ma'lumot ham kiradi.

Tor ma'noda tarbiya shaxsning jismoniy rivoji, dunyoqarashi, ma'naviy-axloqiy qiyofasi va estetik didi o'stirilishiga yo'naltirilgan pedagogik faoliyatni anglatadi. Bunda oila va tarbiyaviy muassasalar hamda jamoat tashkilotlari tarbiya ishini amalga oshiradi. Ta'lim va ma'lumot olish tor ma'nodagi tarbiya tushunchasi ichiga kirmaydi. Lekin har qanday tarbiya ta'lim bilan chambarchas bog'liq holdagina mavjud bo'ladi. Chunki, ta'lim va ma'lumot olish jarayonida

shaxsning faqat bilimi ko'payibgina qolmay, balki, axloqiy-ma'naviy sifatlari qaror topishi ham tezlashadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan 2020-yilda o'zbek "Pedagogika" fani tarixida ilk bor "Tarbiya" yangi fan ishlab chiqildi. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-iyuldagi 422-sonli "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Tarbiya" fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori qabul qilindi va mazkur Qaror bilan "Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun "Tarbiya" fani Kontsepsiyasi" tasdiqlandi. Qarorga binoan "Tarbiya" fani amaldagi quyidagi fanlarni qo'shish hisobiga tashkil etildi:

- 1) boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan "Odobnoma" va "Vatan tuyg'usi" o'quv fanlari;
- 2) yuqori sinflarda o'qitiladigan "Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari" hamda "Dunyo dinlari tarixi" o'quv fanlari.

Shuningdek, tarbiya fani yoshlar ekologik madaniyatiga ta'sir ham ko'rsatadi. Ya'ni o'quvchilarga ekologik muammolar va ularning yechimlariga oid asosiy tushunchalar o'rgatiladi. Bu ularni qishloq xo'jaligi, energiya samaradorligi, atrof-muhitni himoya qilish va boshqalar kabi ekologik masalalar bilan ta'minlashda yordam beradi. Ekologik tajriba va amaliy mashg'ulotlar o'tkazilishi orqali o'quvchilar tabiat bilan qanday muvozanatni saqlash, suvni samarali foydalanish va atrofni tozalashning muhimligini o'rganishadi. Tarbiya fanining yoshlar ekologik madaniyatiga tasiri lavhalar, klublar va guruhlar orqali ham ko'proq yaxshi ko'riladi. Ekologik madaniyatga qiziqishni oshirish va o'quvchilarni amaliyotga o'tkazishga yordam beradi. Tarbiya fanida o'quvchilar ekologik masalalarni o'rganish orqali jamiyatga ta'sir qilishga qo'shimcha qo'l beriladi. O'quvchilar ekologik muammoni javob berish va o'z qo'shimcha faoliyati orqali ijtimoiy o'zgarishlarni oshirishda qatnashishadi. Shuningdek, tarbiya fanining yoshlar ekologik madaniyatiga tasiri o'quvchilarni tabiatni qadrlash, atrof-muhitni himoya qilish va ijtimoiy o'zgarishlarni yaratishga qiziqishga rag'batlantiradi. Bu esa o'quvchilarning mustaqil, ekologik ravishda fikr ifodalash va har kuni amaliyotga o'tkazishga o'rgatiladi. Tarbiya fani o'quvchilarni qadriyatlarga, ya'ni boshqalariga hurmat va hurmat ko'rsatishga, ta'sir qiladi. Bu, tarbiya darslarida o'quvchilarga boshqalarining meninglari va qonuniyatlariga hurmat qilishni boshqalarining qonuniyatlariga hurmat qilishga o'rgatish orqali amalga oshiriladi.

Tarbiya fanini o'qitishda zamonaviy jihatlar, o'quvchilarni mustaqil, ijtimoiy ishlashga tayyorlash, tadbirkorlik va ijtimoiy muammoni yechishga qaratilgan yangi usullar bilan birgalikda rivojlantirishga imkon beradi. Zamonaviy o'qitish usullari, o'quvchilarni tahlil qilish, kritik fikrlash, ijtimoiy ishlash va jamoaviy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ma'naviy va ijtimoiy taqdiri va qo'llab-quvvatlash orqali amalga oshiriladi. Bu maqolada, zamonaviy o'qitish usullari tarbiya fanini o'qitishda qo'llanadigan yangi texnologiyalarni, interaktiv darsliklarni, onlayn ta'lim platformalarini va kompyuter o'yinlarini taqdim etadi. Zamonaviy o'qitish usullari, o'quvchilarni tadbirkorlik, ijtimoiy muammoni yechish va jamoaviy ishlashga tayyorlashni rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni XXI asrning talablariga to'g'ri kelishga yordam beradi.

XULOSA

Ta'lim jarayonida tarbiya fanini o'qitishda zamonaviy jihatlar, o'quvchilarni mustaqil, ijtimoiy ishlashga tayyorlash, ijtimoiy muammoni yechishga qaratilgan kreativ usullar bilan birgalikda shakllantirishga va rivojlantirishga imkon beradi. Dars jarayonlarida zamonaviy o'qitish usullari, o'quvchilarning faoliyatini tahlil qilish, ijtimoiy ishlash va jamoaviy ishlash

qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ma'naviy va ijtimoiy taqdiri va qo'llab-quvvatlash orqali amalga oshiriladi. Bu maqolada, zamonaviy o'qitish usullari tarbiya fanini o'qitishda qo'llanadigan yangi texnologiyalarni, interaktiv darsliklarni va onlayn ta'lim platformalarini taqdim etadi. Zamonaviy o'qitish usullari orqali o'quvchilarni o'z fikrlarini ifodalash, ijtimoiy ishlash va yangi yondashuvlarni topishga rag'batlantirish, ularni o'z mehnatlarini hisobga olish va ijtimoiy muammoni yechishga tayyorlash imkoniyatlarini beradi.

Yuqoridagilardan shunday xulosaga kelishimiz mumkinki, ta'lim jarayonining sifatli va samarali kechishida tarbiyaning va tarbiya fanining o'rni va ahamiyati kengdir.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi qarori.
2. Tarbiya fani bo'yicha umumiy o'rta ta'lim muassalari o'quvchilariga qo'yiladigan malaka talablari. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi Vazirining 2020-yil 14-oktabrdagi 235-son buyrug'iga ilova.
3. Soat, O. E. O. G. L. (2022). O'QITISHDA TA'LIMY METODLARNI MUVOFIQLASHTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(5), 1076-1086.
4. Erkin o'g'li, S. O. (2022). O'qitishda ta'limiy metodlarni muvofiqlashtirishning ilmiy-nazariy asoslari. *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(5).
5. Soat Oybek Erkin o'g'li ISSN: 2776-0979, Volume 5, Issue 5, May - 2024. IMPROVEMENT OF ECOLOGICAL CULTURE FOR PRIMARY CLASS STUDENTS IN LESSON AND EXTRA-CURRICULUM ACTIVITIES. 183-189.
6. Haydarova M.X. Scientific-Theoretical fundamentals of improving the methodological training of future primary school teachers to teach the subject of education // *Turkish online journal of qualitative inquiry (TOJQI)* Volume 12, Issue 10, October. 2021.: P. 786-792.)
7. Imoilova Z. Zamonaviy o'qituvchining pedagogik mahorati va pedagogik texnikasini oshirishda boshqaruv san'atidan foydalanish. "Oliy ta'lim»jurnal 7 son.
8. 2020 y. 92 - b.
9. Ismoilova Z.K. Zamonaviy o'qituvchining pedagogik mahorati va pedagogik texnikasini oshirishda boshqaruv san'atidan foydalanish // *Zamonaviy ta'lim*. – T., 2020. – 7 (92)-son.